

Agrarische kinderopvang

Over 'kinderopvang en zorg' en 'aansluiten op het onderwijs'

multifunctioneel

Over deze brochure

Kinderopvang op de boerderij is de laatste jaren in opkomst geweest, maar lijkt zich met ongeveer 120 bedrijven te stabiliseren. Nu breekt een nieuwe fase aan. Nieuwe ontwikkelingen in zorg en jeugdzorg én nieuwe vormen van onderwijs via voor- en vroegschoolse educatie en brede scholen beïnvloeden het toekomstperspectief van agrarische kinderopvang.

Deze brochure probeert inzicht te geven in de veranderingen, en de kansen die dit met zich meebrengt. Het is een bundeling van opgedane kennis in het netwerk 'Ontwikkeling handboek voor uitbreiding Agrarische Kinderopvang met extra zorgtak' en van een gehouden enquête en studie over onder andere voor- en vroegschoolse educatie onder 31 ondernemers. Deze bronnen zijn aangevuld met informatie vanuit bijeenkomsten en interviews met deskundigen en ondernemers.

Kinderopvang en zorg

- 1 Inleiding
- 2 Doelgroepen
- 3 Keuzes maken/bewustwording
- 4 Medisch kinderdagverblijf
- 5 Opvang voor kinderen met gedragsproblemen of een verstandelijke beperking
- 6 Financiering
- 7 Indicaties en declaraties
- 8 Administratieve verplichtingen
- 9 Investerings
- 10 Communicatie en PR

Aansluiten op het onderwijs

- 1 Inleiding
- 2 Voor- en vroegschoolse educatie
- 3 VVE-methoden
- 4 VVE in de agrarische kinderopvang
- 5 Overdracht naar de basisschool
- 6 BSO en samenwerken
- 7 Brede school/integraal kindcentrum
- 8 Brede scholen/integraal kindcentra en agrarische kinderopvang
- 9 Stappenplan voor samenwerking

Kinderopvang en zorg

Inleiding

1 Kinderen opvangen op de boerderij betekent voor veel ondernemers meer dan het genereren van een inkomen. Ze bieden uit overtuiging kinderen ruimte, contact met planten en dieren, een plek om zichzelf te kunnen zijn. Dat geldt voor 'gewone' kinderen, maar ook voor kinderen met een rugzakje. Juist hen helpt het om letterlijk een beetje extra lucht te krijgen. Ondernemers zien kinderen met bijvoorbeeld suikerziekte of autisme ook niet direct als patiënt, maar als gewone kinderen, die soms wat extra aandacht nodig hebben. Met weinig kinderen die extra zorg vragen, weten ze er vaak een mouw aan te passen. Als er meer zorgkinderen bijkomen wordt het lastiger. In beide gevallen is het verstandig hier bewust mee om te gaan.

Bijvoorbeeld om extra financiering te krijgen, en zo meer aandacht te kunnen geven. Ook kan het wenselijk zijn

inhoudelijk bij te scholen. Tenslotte is het bepalen van een eigen visie en aanpak nuttig, en het vaststellen van grenzen. Want wat als een kind medische zorg nodig heeft? En wat als een autistisch jongetje op den duur toch agressief wordt? Het is goed hier van tevoren over na te denken en voor jezelf te bepalen en uit te dragen waar de dienstverlening ophoudt.

Binnen de VAK (Verenigde Agrarische Kinderopvang), waar ongeveer de helft van de agrarische kinderopvangcentra is aangesloten, zijn er acht ondernemers die zich specifiek richten op zorg. De dertien ondernemers van het netwerk 'Ontwikkeling handboek voor uitbreiding Agrarische Kinderopvang met extra zorgtak' onderdeel van 'Netwerken Multifunctioneel Ondernemerschap', worstelen soms met zorgtaken en weten niet altijd precies waar ze voor kiezen. De vragen uit het netwerk luiden vooral: hoe kan ik deze bedrijfstak (kinderopvang met zorg) doorontwikkelen en professionaliseren? Het gaat dan om agrarische (reguliere) kinderopvang in combinatie met zorg: jeugdzorg, medisch en/of een verpleegkundig kinderdagverblijf

op de boerderij voor kinderen van 0-12 jaar.

Toekomst

Voor de opvang van kinderen met gedragsproblemen is het vooral van de gemeente afhankelijk of er ook financiering voor komt. Voor kinderen met een medische zorgvraag lijkt de zorg ook in de toekomst verzekerd. "Ook al wordt er bezuinigd op de zorg, de groep kinderen met een medische zorgvraag is relatief beperkt en hun zorg hoog geïndiceerd. Daar zullen naar verwachting gelden voor blijven", zegt Ed Radstake van VTE Thuiszorg uit Deventer, die samenwerkt met verschillende kinderopvangcentra. "En ook ouders van kinderen met gedragsproblemen weten steeds vaker de boerderij te vinden, omdat hun kind daar het best tot zichzelf kan komen", zegt Jim Ketelaars van de Verenigde Agrarische Kinderopvang.

Doelgroepen

2 Ondernemers in de (agrarische) kinderopvang plaatsen niet graag kinderen in hokjes. "Op de boerderij zie ik ook kinderen die ADHD

woulden hebben heel rustig spelen. Nadát ze lekker uit school buiten hebben kunnen rennen, ezels aaien of wat dan ook", zegt Karla Noordman, die op haar 'gewone' BSO ook kinderen met een rugzakje opvangt. Toch is er vaak wel extra begeleiding nodig, en dus extra geld. Daarom, en ook om bewuste keuzes te maken, worden verschillende doelgroepen onderscheiden. Iedere ondernemer heeft zijn eigen specialiteit en iedere doelgroep heeft een andere aanpak nodig. Daarom wordt er onderscheid gemaakt tussen kinderen met gedragsproblemen, kinderen met een verstandelijke beperking en kinderen met een lichamelijke beperking.

Gedragsproblemen

Kinderen met gedragsproblemen als autisme, PDDNOS, ADHD of met problemen thuis of op school hebben vooral psychische zorg nodig. Zij kunnen vaak goed terecht op een regulier agrarisch kinderdagverblijf met extra personeel. Het is wenselijk als de begeleiders een SPW/SPH achtergrond hebben, dit is echter geen vereiste. Wel is in de kinderopvang minimaal MBO niveau 3 vereist.

Verstandelijke beperking

Kinderen met een verstandelijke beperking zoals het Syndroom van Down (of anderszins een IQ van 85 of lager) hebben veelal niet veel specialistische zorg nodig, maar hebben meestal wel meer begeleiding nodig bij hun persoonlijke verzorging. Zij kunnen vaak prima functioneren in een normale omgeving en zich optrekken aan anderen.

Lichamelijke beperking

Kinderen met een lichamelijke beperking, zoals een ziekte of aangeboren afwijking, hebben vooral medische zorg nodig. Denk aan suikerziekte, epilepsie, lichamelijk gehandicapten of kinderen met aangeboren hersenletsel. Vaak is voor hen een verpleegkundig kinderdagverblijf met speciaal opgeleid personeel geschikt, al kunnen medische handelingen ook worden uitbesteed aan bijvoorbeeld een thuiszorgorganisatie.

Keuzes maken/ bewustwording

3 Of, hoeveel en welke zorgkinderen je als ondernemer opvangt heeft consequenties voor de bedrijfsvoering. Alle zorgkinderen hebben extra aandacht nodig. Kinderen met gedragsproblemen hebben daarnaast vaak meer ruimte nodig, en kinderen met een medische zorgvraag aparte voorzieningen (lees hierover in hoofdstuk 4).

Het belangrijkste is echter dat de zorg voor de onderscheiden doelgroepen inhoudelijk ook verschilt, daarnaast is het belangrijk om als ondernemer te bedenken wat bij je past. Constanja de Vries en Ed Radstake hebben als deskundigen de ondernemers in het netwerk geadviseerd. Constanja vanuit haar achtergrond als kinderverpleegkundige, in de kinderopvang en in communicatie, Ed vanuit zijn thuiszorgorganisatie VTE, die ook kinderen op dagverblijven bezoekt en behandelt.

Constanja: "Het is belangrijk te beginnen met een persoonlijke drive: welke kinderen

wil je extra hulp bieden? Daarna volgt een bedrijfsmatige visie waarin je je afvraagt: Hoeveel zorg kan ik aan? Zorg is vaak een glijdende schaal, wees daar bewust van. Een jongetje van 4 met ADHD zal makkelijker zijn dan een jongetje van 12 met ADHD, maar ook jongetjes van 4 worden groot. Natuurlijk kun je niet alles voorzien, maar het is goed om bedacht te hebben hoe je afscheid neemt als het niet meer gaat. Veel ondernemers nemen zichzelf te weinig serieus. Ze beginnen spontaan aan iets en kunnen vanuit hun betrokkenheid moeilijk stappen terug doen."

Een bedrijfsmatige houding geeft zelfbescherming: het voorkomt schuldgevoel. "Wees je als ondernemer bewust van wat je wel en niet kunt bieden, communiceer dit en blijf daar achter staan. Ook voor je personeel en de andere kinderen. Als mensen weten waar ze aan toe zijn geeft dat vertrouwen, een heel belangrijk aspect bij klantenwerving en -binding."

Ze adviseert ook het personeelsbestand op de gemaakte keuzes af te stemmen. Qua doelgroep, aantal (zorg)kinderen, maar ook

wat betreft de rest van de organisatie. "Een goed team hebben is cruciaal. Ik ken genoeg ondernemers die in hun eentje de hele kar trekken, terwijl ze personeel hebben. Juist ook belangrijke taken uitbesteden zorgt voor draagvlak, mensen voelen zich graag verantwoordelijk en gekend. Misschien is er wel iemand die goed is in sociale media? Laat die dat gedeelte dan doen, doe niet alles zelf. En zorg ook dat je tenminste een externe sparringpartner hebt, dat zorgt voor een blijvende frisse blik."

Ed Radstake adviseert ondernemers ook bewust voor een doelgroep te kiezen, hier de organisatie omheen te bouwen, dit uit te dragen én er geld aan te verdienen. "Als je extra zorg verleent binnen een van de drie doelgroepen, zorg dan dat je daarvoor betaald wordt. Ouders van kinderen met een indicatie kunnen een PGB aanvragen of zorg in natura krijgen. In dat geval moet je wel als zorginstelling ingeschreven staan. Dat kan als onderaannemer, bijvoorbeeld bij ons, maar ook dan komt er wel wat bij kijken." In het hoofdstuk financiering wordt hier verder op ingegaan.

'Ik kies bewust voor kinderen met gedragsproblemen, omdat ze zo opbloeien op de boerderij'

Lilian heeft op haar opvang ruimte voor twee groepen van twaalf kinderen in de leeftijd 0-4 en een BSO voor maximaal twintig kinderen. In de toekomst wil ze in de BSO ruimte bieden aan kinderen met gedragsproblemen, in een aparte groep. "Je wilt ze wel blijven zien en ervoor zorgen dat ze niet verzuipen in een groep van twaalf."

Ze begon de agrarische kinderopvang vanwege een behoefte aan iets nieuws. "Ik had 22 jaar ouderenzorg gedaan. Dat was heel mooi en goed, maar ik wilde eens wat anders." De visie van de Verenigde Agrarische Kinderopvang is haar basis. "De visie sprak me erg aan: kinderen ruimte geven en hen volgen in hun ontwikkeling, in plaats van opgelegde schema's te hanteren.

Voorbeeld: ik zie steeds kinderen hutten bouwen. Eerst erger ik me eraan dat de kamer steeds vol staat, maar dan beseft ik dat ze behoefte hebben aan een eigen plek. Die hebben ze gekregen, in een hoek, en zelf ingericht. Dat is nu hun chill plek.

Ander voorbeeld: ik wil narcissen vouwen, de jongens maken er vliegtuigjes van. Even later gaan ze naar buiten en proberen welk vliegtuig het verst komt. Geen narcis gemaakt, wel veel lol gehad én dingen geleerd.

Ook het bewust inzetten van dieren werkt goed: ezels maken kinderen rustig. Vooral kinderen die gewoon veel te vol zitten na school, doen het geweldig als ze even kunnen uitrazen en even bij de dieren kunnen gaan kijken. Lekker aaien maakt de hoofden leeg. Het bewust inzetten van de boerderij werkt. Juist voor kinderen met een etiketje. Volgens mij is er met deze kinderen vaak niets mis, ze worden alleen niet goed 'gelezen'.

Ik vind het ook rot om kinderen in hokjes te stoppen, een etiketje op ze te plakken, maar helaas moet dat wel voor de financiering. Je wilt toch extra zorg geven in kleine groepen." Hoe Lilian van Goch dat voor elkaar krijgt is nog wel de vraag, omdat de financiering van de hele jeugdzorg op de schop gaat (lees hierover in hoofdstuk 6).

"Ik kies bewust voor kinderen met gedragsproblemen, omdat ik juist bij hen zie hoe goed de boerderij werkt. Maar als er een kind met een medische zorgvraag komt, zal ik kijken wat er kan. Tijdelijk moet het geen probleem zijn, maar voor een langdurige zorgvraag zal ik doorverwijzen. Ik wil me concentreren op die andere doelgroep." De Vrijbuiters zit nog in noodgebouwen, in afwachting van vergunningen. Gelukkig heeft Lilian al aardig wat contacten opgebouwd, zoals met het CJG en de gemeente. Die is straks verantwoordelijk voor de uitvoering van de WMO, waar ook rugzakkinderen onder vallen. Lilian is deelnemer in het ondernemersnetwerk vanuit de VAK en heeft daar vooral geleerd keuzes te maken. "Ik heb nu helder voor ogen wat ik wel en wat ik niet wil. Ook de financiering was een interessant vraagstuk dat we samen hebben uitgezocht." **Lilian van Goch, de Vrijbuiters**

Medisch kinderdagverblijf

4 Kies je als ondernemer voor de doelgroep van kinderen met een medische hulpvraag, of neem je hen 'erbij'? Beide kan, afhankelijk van de ernst van de ziekte(s), alleen vereist een medisch kinderdagverblijf (ook wel dagbehandeling jonge kind genoemd) een aparte behandelruimte en moet de behandelaar een verpleegkundige achtergrond hebben, met een BIG-registratie. Dit kan echter ook iemand van een thuiszorgorganisatie zijn die op 'huisbezoek' komt. Daarbij is het wenselijk dat er altijd twee mensen op een groep staan, om ook tijdens behandelingen een oog op de groep te hebben. Die mag volgens de wet wel uit twaalf kinderen bestaan, maar bestaat in de praktijk meestal uit maximaal zes kinderen. Wettelijk gezien verschillen de personele eisen van een medisch kinderdagverblijf niet met die van een normaal kinderdagverblijf. Alleen de handelingen moeten dus door verpleegkundigen worden uitgevoerd.

Divers

De doelgroep 'Kinderen met een medische hulpvraag' is natuurlijk heel divers. Kinderen met suikerziekte vallen hieronder, kinderen met een nieraandoening (die dialyse nodig hebben), maar ook terminaal zieke kinderen die bijvoorbeeld kanker hebben. Het gaat om chronisch zieke kinderen die langdurig zorg nodig hebben. Kinderen met een tijdelijke hulpvraag vallen hier dus niet onder.

Intensieve kindzorg

Kinderen die een indicatie hebben voor intensieve kindzorg hebben continu toezicht nodig van een BIG-geregisteerde. De groep cliënten die hieronder valt wordt echter steeds kleiner, omdat het Centrum Indicatiestelling Zorg (dat de indicaties stelt en daarmee het geld toewijst) steeds meer kijkt naar de handelingen die moeten worden gedaan en niet naar het totaalpakket.

Niet-intensieve kindzorg

Wanneer alleen medische handelingen worden vergoed, is het voldoende wanneer iemand met een BIG-registratie langskomt.

In de praktijk hebben ondernemers die een medisch kinderdagverblijf beginnen vaak al een verpleegkundige achtergrond. Dit zorgt er ook voor dat de extra inkomsten voor deze specifieke zorg ten goede komen aan de kinderopvang. Ze moeten dan wel zorgen dat hun BIG-registratie geldig blijft, met bijscholing (eens in de drie jaar een toets) en ervaring.

Als tweede persoon is het wenselijk een pedagogisch meewerkende op niveau 5 te hebben, liefst iemand met ervaring met werken met zieke kinderen. De wet vereist echter alleen MBO niveau 3, zoals op reguliere kinderopvang.

Lekenzorg

Officieel mogen ouders van zieke kinderen derden vragen de zorg op zich te nemen, en deze derden kunnen ook leken zijn. Dat geldt echter niet bij een zorginstelling: wanneer een kind daar is ondergebracht vereist de wet een BIG-geregisteerde behandelaar. Of een kinderdagverblijf een zorginstelling is, is nog niet door een rechter bepaald. Bij een medisch kinderdagverblijf is de kans dat het als zorginstelling wordt gezien natuurlijk wel groter. Dit heeft

consequenties voor verantwoordelijkheden en aansprakelijkheid. Wanneer een niet-BIG geregisteerde in zo'n instelling een handeling uitvoert en er gaat iets mis, kan een gang naar de rechter verkeerd uitpakken.

Materiaal

Bij voorkeur zorgen ouders zelf voor medisch materiaal zoals voedingspompen, zuurstofflessen, saturatiemeters e.d. Het personeel moet natuurlijk wel weten hoe hiermee om te gaan, maar dat zit bij de BIG opleiding. Wanneer je zelf overgaat tot aanschaf van apparatuur, moet je dit als ondernemer zelf bekostigen. Bovendien komt de verantwoordelijkheid dan ook bij jou als ondernemer te liggen, en wat als er iets niet werkt?

Eisen vanuit de AWBZ

Wanneer je kinderen met een ziekte (somatische aandoening), lichamelijke handicap of verstandelijke beperking opvangt, kun je hiervoor geld ontvangen vanuit de AWBZ en/of de zorgverzekeringswet. Daarvoor moet je als AWBZ instelling geregistreerd staan.

Je stelt jezelf dan op als zorginstelling en doet meestal de medische handelingen zelf. Als AWBZ- instelling gelden de daarbij behorende wettelijke kwaliteits- en toezichtregels, zoals de Kwaliteitswet zorginstellingen.

Zie <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kwaliteit-van-de-zorg> en <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/werken-in-de-zorg/registratie-in-big-register-van-beroepen>

Inrichtingseisen

Een medisch kinderdagverblijf moet een aparte behandelruimte hebben. Die moet voldoen aan hygiëne- en veiligheidseisen. De kosten zijn voor de ondernemer. Die kan dit mogelijk (deels) terugverdienen door de ruimte te verhuren aan derden wanneer de kinderopvang gesloten is. Ook zijn er bij sommige gemeentes subsidies te verkrijgen. Vraag dit na! Let wel: een medisch kinderdagverblijf moet als zorginstelling aan veel eisen voldoen en krijgt strenge(re) controles.

Administratieve verplichtingen

Ook wanneer zorg straks via gemeenten

wordt geregeld en in natura plaatsvindt (zoals nu al bij AWBZ instellingen), blijven de administratieve verplichtingen naar verwachting overeind. Die houden nu in dat er een zorgdossier wordt bijgehouden van iedere patiënt. Daarin staan persoonsgegevens, indicatie, medische geschiedenis, contactpersonen en het zorgplan. Ook komen aan bod: medicatie, logboek, behandelwijze, evaluatie en bijzonderheden.

Zie voor een voorbeeld: <http://www.e-zorgdossier.com/inhoud-verpleging-verzorging-zorgdossier>

Opleidingseisen

Bij somatische (lichamelijke) zorg moeten de zorgverleners een BIG-registratie hebben. Dat betekent dat ze daarvoor een opleiding moeten hebben gedaan en daarnaast 'aantoonbaar bekwaam' blijven. Dat houdt in: eens in de drie jaar een toets maken en ten minste 1400 uur per jaar verpleegkundige zorg verlenen. Dat is dus meer dan alleen toezicht houden. Alleen bij ernstig zieke kinderen met een 24 uren indicatie geldt de toezicht ook als zorg. Heb je deze expertise zelf niet noch je personeel? Dan kun je ook een

beroep doen op een thuiszorginstantie. Verantwoordelijkheden en wettelijke verplichtingen liggen dan daar, maar ook de revenuen gaan daar dan deels heen; hoeveel is afhankelijk van de onderhandeling.

CAO's

De kinderopvang CAO is anders dan de zorg CAO. In een medisch kinderdagverblijf geldt de zorg-CAO. De brochure CAO's in de multifunctionele landbouw (<http://edepot.wur.nl/164219>) geeft inzicht in rechten en plichten ten aanzien van personeelsbeleid.

‘Verpleegkundige kinderopvang geeft een meerwaarde’

Kinderen opvangen die medische zorg nodig hebben geeft Yvonne Wijnen extra voldoening. "Het geeft diepgang aan mijn werk. Ik heb een achtergrond als kinderverpleegkundige op een keroncologieafdeling in een ziekenhuis, dus ik heb best wat bagage."

Yvonne wil graag een verpleegkundige kinderdagverblijf beginnen, maar ze heeft daarvoor een bestemmingsplanwijziging nodig en dat heeft nogal wat voeten in de aarde. Ze is nu al 7 jaar gastouder voor kinderen van 0 tot 12 jaar. Ze vangt momenteel vier kinderen met een bijzondere zorgvraag op. Het medische handelen mag ze zelf doen. Als ze kinderen met een extra zorgvraag heeft, is er wel een vrijwilliger die haar bij staat. "Als ik in de speciale behandelruimte ben, moet er ook iemand bij de andere kinderen zijn."

Yvonne is bezig een officieel erkende zorginstelling te worden. Zo is ze straks niet meer afhankelijk van de PGB en kan ze zorg in natura leveren in opdracht van zorgverzekeraars. Ze heeft hiervoor al een raad van commissarissen opgericht. "Zij helpen me ook bij de gesprekken met de gemeente en zijn sparringpartner. Een van hen is een niet praktiserend huisarts, hij is ook vanuit zijn professe heel betrokken."

De ommezwaai van alleen opvang van reguliere kinderen naar ook kinderen met een zorgvraag deed ze drie jaar geleden. "Dat kwam door een vraag via het consultatiebureau van een moeder met een kind met suikerziekte. Ze wisten van mijn achtergrond. Zo is het balletje gaan rollen."

Ouders lichtte ze persoonlijk en mondeling in: "Ik vertel het liever zelf en geef meteen uitleg, dan dat het gaat rondzingen. In het begin waren ze wat sceptisch, maar nu zeggen sommigen zelfs spontaan dat het zo'n meerwaarde heeft dat hun kind ook leert om te gaan met zieke kinderen."

En de kinderen? "Voor kinderen is alles nieuw, dus al snel is het gewoon. De kinderen met een beperking vinden het niet leuk natuurlijk als ze niet mee kunnen doen met iets, maar daarvoor pas ik het programma dan gewoon aan. En voor kinderen in een rolstoel ben ik paden aan het maken langs de dieren en door de kas. Tja, als ik eenmaal de geest krijgt, dan ben ik niet meer te stoppen!"

Yvonne Wijnen, Het Wollige Schaap

Opvang voor kinderen met gedragsproblemen of een verstandelijke beperking

5 Kinderen die gedragsproblemen of een verstandelijke beperking hebben, mogen opgevangen worden onder dezelfde voorwaarden als 'normale' kinderen. Er hoeft geen BIG geregistreerde te zijn voor behandelingen en er hoeft geen aparte ruimte te worden ingericht. Wel is het in de praktijk nodig meer personeel in te zetten en kleinere groepen te hanteren.

Dit is vaak ook de vraag waar ondernemers tegenaan lopen: wanneer is extra personeel nodig en hoe realiseer je kleinere groepen? Meestal krijgen 'rugzakkindjes' geld voor een paar uur extra begeleiding per dag, maar niet voor 'een hele tweede persoon'. Ook zit de opvang meestal niet zo ruim in haar jas dat er zomaar een tweede ruimte kan worden gecreëerd voor een extra groep. Evelien Blaauwendraat van de VAK: "Voor autistische kinderen is een groep van 14 wel veel. Als er genoeg kinderen met een zorgvraag zijn, is het natuurlijk mogelijk

de budgetten te stapelen en zo een extra begeleidster aan te nemen. De aparte ruimte is er dan nog niet, maar dat is ook niet per se nodig. Op een boerderij zijn kinderen ook veel buiten. Soms wordt ook een deeloplossing gevonden in een paar uur extra begeleiding per dag."

De extra begeleiding kan goed worden gegeven door een pedagoog of maatschappelijk werkster, maar deze opleidingseisen zijn niet verplicht. "Meestal hebben mensen van nature al een bepaalde feeling met hun doelgroep, en er zijn ook minder acute risico's. Dus zijn speciale diploma's niet vereist", aldus Ed Radstake van VTE Thuiszorg. De leidsters vallen gewoon onder de kinderopvang CAO. Ook kan er een beroep worden gedaan op jeugdzorg. Die helpt kinderen met gedragsproblemen (mits er een indicatie is) in hun eigen omgeving, dus ook in de kinderopvang. Via het Alert4you programma worden pedagogisch medewerkers van kinderopvang en BSO gecoached bij het omgaan met probleemgedrag als ADHD en autisme.

De precieze uitvoering hiervan hangt af van het lokale zorgaanbod: in Gelderland doen MEE en jeugdzorginstellingen bijvoorbeeld de coaching. Wanneer er genoeg indicaties jeugdzorg in een groep zijn, kan de jeugdzorg ook extra begeleiding in de vorm van handen op de groep bieden. "Maar dit zal in de toekomst steeds meer gedaan moeten worden door vrijwilligers, mensen uit het eigen sociale netwerk", zegt Jitty Runia van Alert4you Gelderland/Utrecht (zie ook het interview). Zonder indicatie bieden buurtteams soms ondersteuning, afhankelijk van de gemeente. Buurtteams zijn er voor kortdurende hulp en soms ook kortstondig voor extra handen.

Ondernemers proberen het vaakst via PGB's kleinere groepen te maken. Dan kiezen ze er bijvoorbeeld voor op een dag alleen zorgkinderen op te vangen. Zoals Karla Noordman van De Kleine Kornuiten. Zij vangt op de rustige woensdag kinderen met gedragsproblemen op, zodat de thuissituatie dan even wordt ontlast.

Kinderaantallen

Waar veel ondernemers mee worstelen, is de vraag hoeveel kinderen met

gedragsproblemen in een (BSO)groep kunnen. Ondernemer Jan van Esch van De Tierelier ziet dat ADHD nog wel gaat, mits niet meer dan twee op een groep van tien. Autisme is een lastiger probleem in een BSO-groep, zeker op de boerderij. "Er zijn veel te veel prikkels."

Volgens Jim Ketelaars, bestuurslid bij de VAK, zijn de problemen met extra handen sowieso wel op te lossen. "Als je een probleemkind hebt op een groep van zes bijvoorbeeld, scheelt dat al veel." Maar ook een stukje extra ondersteuning in deskundigheid is welkom.

"Veel ondernemers en leidsters hebben nu gewoon te weinig bagage." Runia van Alert4you ziet dat de ondersteuning van de professionals heel vaak knelt, maar erkent ook dat drie ADHD-ers in een groep van 10 teveel is. "Je kunt dan nog beter een groep van 20 kinderen hebben met twee leidsters."

'In de toekomst meer kinderen met zorgvraag in reguliere opvang'

Jitty Runia werkt voor Alert4you, een programma van Het Kinderopvangfonds en het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), dat erop gericht is kinderen in hun gewone omgeving bij te staan. Dus waar ze wonen, naar school en naar opvang gaan. Alert4you kijkt welke begeleiding er nodig is en probeert deze te organiseren via lokale partijen/maatschappelijk werk. Volgens Runia zal het lokale organiseren toenemen als de gemeenten verantwoordelijk worden voor jeugdzorg. "Het is dus belangrijk goede relaties te hebben met je gemeente."

"Enerzijds zal er verder worden bezuinigd, anderzijds blijft er ondersteuning nodig en zal dit nog meer op de gewone plekken van kinderen plaatsvinden. Daar liggen dus ook kansen voor kinderopvangorganisaties. Gemeenten zijn in 2014 al vraagbaak, met het NJI op de achtergrond, in 2015 worden gemeentes helemaal verantwoordelijk voor jeugdzorg. En daarmee budgetbeheerder. Dus is het van belang goed in beeld te zijn bij de gemeente, en bij de organisaties die de gemeente uitkiest voor de uitvoering van de programma's, zoals buurtteams. Individuele ondernemers geld geven zal een gemeente niet snel doen.

Tegelijkertijd stimuleert de overheid en dus ook jeugdzorg meer menskracht te mobiliseren in het eigen netwerk. Dus kan het zijn dat er een oom, voetbaltrainer of andere vrijwilliger mee komt naar de BSO. Daar moeten ondernemers zich op instellen en er de vruchten van plukken."

Alert4you houdt in 2014 op te bestaan. "Dat is niet erg, want het gedachtegoed om zorg te verlenen op de plek van het kind is nu wijd verspreid, en het NJI blijft vraagbaak voor gemeentes. Het is alleen straks wel moeilijker om de mogelijkheden voor ondernemers in kaart te brengen, omdat iedere gemeente zelf beslist. De verschillen die er nu al zijn tussen wat er kan, worden straks alleen maar groter."

Jitty Runia, Nederlands Jeugdinstituut

Financiering

6 Zorg voor kinderen loopt in Nederland momenteel via vier verschillende wetten:

- de Zorgverzekeringswet, uitbetaald door zorgverzekeraars. Hierbij gaat het om medicijnen, doktersbezoek, etc.
- de Wet Maatschappelijke Ondersteuning uitbetaald door gemeenten. Hier gaat het om zorg die eraan bijdraagt dat mensen thuis kunnen blijven wonen en mee kunnen blijven doen aan de maatschappij. Dit gaat via zorg in natura, dus de zorgaanbieder legt de rekening rechtstreeks bij de gemeente neer, zoals de Thuiszorg. Nu nog wordt kindzorg sporadisch via de WMO vergoed. Vanaf 2015, als kind- en jeugdzorg geheel via gemeentes en WMO lopen, is de verwachting dat dit toe zal nemen.
- Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) uitbetaald door zorgkantoren (van het rijk/de verzekeraars) in natura of via een PGB. Dit geldt voor mensen die langdurig zorg nodig hebben, thuis of in een instelling. Kindzorg wordt nu

(2013/2014) nog voor 90 procent via deze weg vergoed.

- Wet op de jeugdzorg: de jeugdzorg valt nu nog direct onder het ministerie van VWS, in 2015 valt het onder gemeentes. Jeugdzorg heeft de taak kinderen zoveel mogelijk in hun eigen omgeving te begeleiden, dus ook in de kinderopvang.

PGB

Het werken met PGB's is de makkelijkste manier om extra inkomsten te genereren. Ouders van kinderen met een rugzakje krijgen een budget, waarmee ze zelf rechtstreeks diensten mogen betalen. Er zijn wel administratieve voorwaarden aan verbonden, zie het hoofdstuk 'Administratieve verplichtingen'.

Zorg in natura

Om zorg in natura te kunnen geven en te declareren is het nodig een AWBZ erkende instelling te zijn. Dit kun je als ondernemer zelf proberen, makkelijker is het om onderaannemer te worden of een samenwerkingsovereenkomst te sluiten.

Onderaannemer

Als onderaannemer kun je geleverde diensten in rekening brengen bij een zorginstelling, die erop toeziet dat je aan de eisen voldoet en jou uitbetaalt. Daarbij gaat een deel van de inkomsten naar de hoofdaannemer/zorginstelling voor diens administratieve werk.

Samenwerking

In een samenwerkingsovereenkomst is alleen de locatie van de ondernemer, en wordt de gehele zorg door een derde (meestal een instelling) geleverd. Die doet zelf zaken met de cliënten en zorgt ook voor de facturatie. De ondernemer krijgt een vergoeding voor het gebruik van zijn locatie. Mogelijk veranderen dit soort constructies wanneer meer zorgtaken bij de gemeenten worden neergelegd.

Vergoedingen

Voor het inhuren van zorgpersoneel heeft de Nederlandse Zorg Autoriteit (NZA) minimale tarieven vastgesteld.

Wanneer taken zoals begeleiding of verpleging worden uitbesteed, kan van de verkregen uurvergoeding een deel naar de opvangorganisatie gaan voor overhead. "Dit is een kwestie van onderhandelen", aldus Ed Radstake van VTE thuiszorg.

Voor alle handelingen geldt, dat wanneer bijvoorbeeld een verpleegkundige in dienst is in plaats van dat zij/hij wordt ingehuurd, dit per uur minder kost. 25 euro per uur doorberekenen aan ouders is dan reëel.

Categorie	Tarief	Type budget	Aanvragen bij
Persoonlijke verzorging	€ 57,- uur/persoon*	Zorg in Natura	Ziektekostenverzekering
Verpleging	€ 65,- uur/persoon	PGB**	AWBZ
Begeleiding individueel	€ 45,- uur/persoon	PGB**	WMO-loket

* Wanneer meer personen/kinderen tegelijk begeleiding krijgen kan het uurtarief per cliënt naar beneden worden bijgesteld.

**De tarieven die via PGB worden betaald zijn lager, omdat er minder overhead mee gemoeid is dan wanneer zorg in natura wordt betaald. Soms gaat het om dezelfde diensten, zie het overzicht 'wetten' hierboven.

'Zorg voor een bedrijfsmatige instelling'

Communicatiedeskundige Constanja de Vries: "Mannen en vrouwen zijn vaak verschillend met hun bedrijf bezig. Mannen hebben een bedrijfsmatige instelling: ze kijken vooral naar kosten en opbrengsten. Vrouwen zijn inhoudelijk vaak meer betrokken. Omdat het vooral vrouwen zijn die kinderopvang beginnen, is daardoor de bedrijfsmatige kant vaak onderbelicht. Toch is het ook voor vrouwen goed de bedrijfsmatige kant in het vizier te houden, en dus te zorgen voor een goede betaling. Daarvoor is het goed om te beseffen wat je verkoopt: carrièremogelijkheden en een inkomen voor vaders en moeders met zorgkinderen. Dat is heel wat waard!"

Indicaties en declaraties

7 Indicaties kunnen ouders, eventueel met behulp van een instelling zoals de thuiszorg of de kinderopvangorganisatie, aanvragen bij het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) via www.ciz.nl. Een indicatie betekent recht op een vergoeding. Het gekregen geld is deels voor de uitvoering, deels voor de administratie.

Declaraties

De kosten voor opvang van zorgkinderen bestaan uit twee delen.

Het eerste deel zijn de gewone kinderopvangkosten (meestal tussen de € 5 en € 10 euro per uur). Hiervoor ontvangen ouders een factuur van de organisatie (hetzij de opvang zelf, hetzij een gastouderbureau). Ouders krijgen hiervan een deel vergoed via de belastingdienst. Voor de verpleegkundige zorg zijn er verschillende budgetten. Bij zorg in natura betaalt het zorgkantoor of de gemeente rechtstreeks aan de opvang. Bij een PGB krijgen de ouders de rekening van verpleegkundige of psychische zorg naast

die van de kinderopvang. Zij betalen dit uit hun gekregen budget, en vullen eventueel zelf aan. Wanneer derden worden ingehuurd dienen deze ook hun rekening bij de ouders in. In beide gevallen is voor de aanvullende zorg een zorgovereenkomst nodig waarin de prestatie en het uurtarief worden vermeld. Zie het voorbeeld op de website van de sociale verzekeringsbank:

<http://www.svb.nl/Images/0427NT.pdf>

'Kies een goede rapportage'

Ed Radstake van VTE Thuiszorg: "Kijk goed naar een rapportage die bij je past. Een domeinenrapportage kijkt bijvoorbeeld niet alleen naar handelingen, maar naar de hele mens. Zorgdomein.nl is opgericht om informatie vanuit een plek te delen met alle zorgaanbieders waar een cliënt/kind mee te maken heeft."

Administratieve verplichtingen

8

Nu (2013) nog wordt zorg deels via het PGB betaald. Dat verdwijnt.

Gemeenten nemen de zorgtaken van het rijk over en zullen overgaan op Zorg in natura. Dat betekent dat ze via een zorgkantoor rechtstreeks doorverwijzen naar zorgaanbieders, zoals ondernemers met opvang voor kinderen met een hulpvraag.

AGB code

De vergoeding voor Zorg in natura wordt uitgekeerd via zorgkantoren. Instellingen moeten daarvoor AWBZ erkend zijn. Dat bewijzen ze met een AGC code (Algemeen Gegevens Beheer Zorgverleners). Wanneer je als ondernemer een contract afsluit met een zorgkantoor, ontvang je vanzelf een AGB code.

Zorgdossier

Ook wanneer PGB's verdwijnen en het zorg in natura wordt, blijven naar verwachting de administratieve verplichtingen overeind. Die houden in dat er een zorgdossier

wordt bijgehouden van iedere patiënt. Daarin staan persoonsgegevens, indicatie, medische geschiedenis, contactpersonen en het zorgplan. Ook komen aan bod: medicatie, logboek, behandelwijze, evaluatie en bijzonderheden. Dit geldt voor alle drie de doelgroepen. Bij kinderen met een verstandelijke beperking gaat het dan vooral om het verantwoorden van extra financiële ondersteuning.

Zie voor een voorbeeld: <http://www.e-zorgdossier.com/inhoud-verpleging-verzorging-zorgdossier>

Voor het ontvangen van gelden voor somatische zorg (lichamelijk/medisch) geldt dit ook. In een medisch logboek staan ook de medicijnverstrekkingen.

Investeringen

9

Voor zowel somatische als psychische zorg is het aan te raden een aparte ruimte in te richten voor een 1 op 1 behandeling. In het hoofdstuk 'medisch kinderdagverblijf' is dit al aan de orde gekomen voor de somatische zorg.

Voor kinderen met gedragsproblemen kan het ook heel nuttig zijn om in een aparte ruimte even 1 op 1 aandacht te geven.

Bijvoorbeeld voor het voeren van een gesprek of het doen van een test, of gewoon om een kind even tot rust te laten komen.

De rest van de tijd doet het kind dan gewoon mee in de groep.

De kosten van zo'n aparte ruimte zijn soms deels via een gemeente gesubsidieerd te krijgen, maar kunnen ook op andere manieren worden terugverdiend.

Bijvoorbeeld door deze te verhuren aan een logopedist of fysiotherapeut.

'Kijk naar de lange termijn'

Constanja de Vries, communicatiedeskundige: "Investeringen kunnen worden terugverdiend, maar dit neemt meestal wel enige tijd in beslag. Je moet bekendheid krijgen, soms moeten ouders nog een PGB aanvragen, en de kosten zijn in het begin hoog. Neem de tijd en blijf naar de lange termijn kijken."

Communicatie en PR

10 Het starten van een opvang voor zorgkinderen heeft vaak heel wat voeten in aarde. Gemeenten moeten overtuigd worden voor het wijzigen van een bestemmingsplan, nieuwe ouders dat hun kind bij jou echt op een veilige plek is, en oude ouders dat de opvang van kinderen met een zorgvraag niet ten koste gaat van de aandacht voor hun kinderen.

De behoeften van gemeenten en ouders zijn fundamenteel anders.

Een gemeente wil graag dat iets goed geregeld is, zij hebben een verantwoordelijkheid voor datgene wat in hun gemeente gebeurt, en zijn vergunning verstrekker. Een gemeente heeft per definitie behoefte aan objectieve gegevens, feiten. Dus kwalificatie van het personeel, een plan van aanpak, veilige omgeving etc. zijn parameters die aantoonbaar moeten zijn. In het gesprek gaat het voornamelijk om een zakelijke opsomming van feiten, kort en bondig. Primair maakt het de gemeente niet uit hoe betrokken je bent bij je werk, als je

het maar goed doet.

Nieuwe ouders willen graag dat iets goed geregeld is, zij willen het beste voor hun kind. Naast op de objectieve gegevens baseren ouders hun keuze op 'een goed gevoel': zij hebben dus subjectieve

parameters nodig om voor jou te kiezen. Omgeving, veiligheid en gezelligheid zijn belangrijk naast gekwalificeerd en zorgzaam personeel. Deze parameters zijn niet direct aantoonbaar maar manifesteren zich in de persoonlijke contacten. Betrokkenheid bij de opvang van kinderen met zorg is voor nieuwe

ouders een primaire voorwaarde. Let wel, ook al zijn ze niet meetbaar die subjectieve aspecten, je wordt er wel op afgerekend.

Bij **ouders van 'normale' kinderen** die al naar de opvang komen, moet je niet teveel benadrukken dat je iets bijzonders

'Ouders van 'gewone kinderen' zien er nu ook de meerwaarde van in'

"Ik heb sinds maart 2013 een Plus BSO. Dat betekent dat ik in de BSO ook maximaal 5 kinderen opvang met een rugzakje (PGB). Dan gaat het om gedragsproblemen zoals ADHD, PDDNOS of autisme, of problemen thuis. Ook heb ik een enkel kind met een medische zorgvraag. Die mag wel komen, maar voor de medische handelingen komt iemand van de Thuiszorg. Dat regelen de ouders zelf.

Het begon via een zorgvraag van de ouders, en het gegeven dat de woensdagmiddag vaak rustig is in de BSO. Het is dan ook heel fijn voor ouders met een zorgenkind dat ze dan even tijd aan andere kinderen kunnen besteden, dus vult het elkaar mooi aan. In het begin waren de ouders wel sceptisch, maar als pilot vonden ze het oke. En nu zien ze de meerwaarde er van in. Hun kinderen worden opener en leren begrijpen dat niet iedereen hetzelfde is en kan. In principe mix ik de groepen, omdat het elkaar mooi aanvult en kinderen van elkaar leren. Zo is er een kind dat moeilijk loopt en met de skelter gaat. Andere kinderen kunnen dan voer voor de dieren in zijn kar doen. Dieren zijn vaak een middel om met elkaar in contact te komen. Door te aaien, door ze na te doen. Maar ik bekijk het per kind. Als het niet zou passen zou ik een aparte BSO groep beginnen. Maar ook in gemengde groepen zorg ik voor extra begeleiding, maximaal 1 op 5 in plaats van 1 op 10. En ik kan ook nee zeggen als het echt niet gaat. De gewone opvang vormt nog altijd de hoofdmoot."

Karla overweegt het traject in te gaan van een AWBZ instelling. "Nu met de PGB hoeft dat nog niet. Het heeft heel wat voeten in aarde, dus ik weet nog niet of ik het ervoor over heb."

Karla Noordman, Kleine Kornuiten

gaat doen, je moet het meer vanuit een vanzelfsprekendheid benaderen. Als je start met opvang van zorgkinderen is het goed een informatieavond voor je bestaande klanten te houden. Dan kan je eventuele zorg aan ouders om de combinatie met de andere kinderen bespreken en direct wegnemen, en voorkom je geroezemoes en vooroordelen.

Colofon

Het onderdeel 'Kinderopvang en zorg' is tot stand gekomen in samenwerking met het netwerk 'Ontwikkeling handboek voor uitbreiding Agrarische Kinderopvang met extra zorgtak'. Dit netwerk is onderdeel van 'Netwerken Multifunctioneel Ondernemerschap'. Dit is een communicatieproject in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. De uitvoering is in handen van Arvalis, Projecte LTO Noord, ZLTO en Wageningen UR in samenwerking met andere partijen voor specifieke kennis en expertise.

Aansluiten op het onderwijs

Inleiding

1 Ondernemers in de kinderopvang zoeken samenwerking met het onderwijs. Dit vanwege ondernemersbelang én in het belang van de kinderen. Bij een goede samenwerking zullen meer kinderen van een school naar de desbetreffende BSO gaan als ze vier zijn geworden, en voor kinderen die van het kinderdagverblijf naar de school gaan is het van belang dat er een doorgaande leerlijn is en informatie uitwisseling plaats vindt.

Het is ook geen rare gedachte dat onderwijs en opvang meer gaan samenwerken. Onderwijs en kinderopvang hebben veel met elkaar gemeen. Kinderen leren veel op de kinderopvang en spelen doen ze ook op school. Toch blijkt het een wereld van verschil, zowel wat betreft de wettelijke eisen en financiering als qua cultuur op de werkvloer. Kinderopvang valt onder het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

onderwijs onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). En voor- en vroegschoolse educatie (VVE) onder de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en OCW. Daarbij zijn er zorgkinderen die voor de zorg vallen onder het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport met de diverse wetten/loketten daaronder (AWBZ, zorgverzekeringswet, Wet op de Jeugdzorg). Daarover ging het in het eerste deel van deze brochure.

Maar ondanks deze bestuurlijke 'schotten', ervaren veel ondernemers in de kinderopvang het als hun plicht om goed aan te sluiten bij het onderwijs. Zo blijkt uit een enquête onder ondernemers in agrarische kinderopvang dat een meerderheid behoefte heeft aan samenwerking met basisscholen en aan een goed aanbod voor VVE in de agrarische kinderopvang.

Concreet kan aansluiting bij het onderwijs vier verschillende zaken inhouden:

- Voor- en vroegschoolse educatie aanbieden die aansluit op de methodes van de school

- Een goede overdracht van kinderen van de opvang naar de school als ze 4 jaar worden
- Een goede aansluiting van school naar BSO en andersom, zowel qua logistiek als inhoudelijk
- Een vergaande samenwerking of een worden met de school in de vorm van een Brede School of Integraal Kind Centrum

In dit deel van de brochure worden de vier vormen van aansluiting besproken. 31 ondernemers in agrarische kinderopvang hebben hun input hiervoor geleverd door middel van het invullen van een enquête. Ook zijn enkele ondernemers geïnterviewd en deskundigen Yvette Vervoort (Landelijk Steunpunt Brede Scholen) en Marga Salakory (Edukien Training & Advies) bevestigd.

Voor- en vroegschoolse educatie

Gemeenten kunnen peuterspeelzalen en kinderdagverblijven subsidiëren

voor het uitvoeren van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) om leerachterstand bij jonge kinderen te voorkomen. Het kan gaan om achterstand in elk van de vier ontwikkelingsgebieden: taal, sociaal-emotioneel, rekenen en de motoriek. Deze vier gebieden komen allemaal aan bod in VVE-methodes.

Gemeenten krijgen hier geld voor van het rijk, maar mogen zelf weten hoe ze het inzetten. Vaak kiezen gemeenten ervoor om

kinderen met bijvoorbeeld een taalachterstand extra opvang met educatie te bieden. Dit kan op peuterspeelzalen, maar ook op de kinderopvang. Kinderopvangorganisaties krijgen meestal een deel van de opleidingskosten van het personeel en/of van de aanschaf van materialen vergoed.

VVE doelgroepkinderen komen overal voor, zowel in de stad als op het platteland. Uit de landelijke VVE monitor 2011 blijkt dat op

het platteland de taalachterstand moeilijk te bestrijden is, omdat er een grote spreiding is van doelgroepkinderen en een beperkt aanbod van VVE.

Wet Kinderopvang

Kinderen ontwikkelen zich om grip te krijgen op de wereld om hen heen. Dit doen ze spelenderwijs. Er zijn verschillende visies van pedagogen en psychologen op ontwikkeling, maar allen zijn het eens dat kinderen door interactie met de omgeving gemotiveerd worden om zich te ontwikkelen.

Volgens de Wet Kinderopvang uit 2005 moet iedere kinderopvangorganisatie verantwoorde kinderopvang aanbieden, die bijdraagt aan een goede en gezonde ontwikkeling van het kind in een veilige en gezonde omgeving. 'Kinderen krijgen voldoende gelegenheid om zich te ontplooiën in een speelleeromgeving met materiaal wat uitdaagt tot verkenning en spelen. Hierbij worden ze ondersteund door pedagogisch medewerkers', zegt de wetstekst.

Voor de meeste kinderen is de reguliere opvang daarmee een prima omgeving om in op te groeien. Toch is dit niet voor alle kinderen voldoende, vooral wanneer ze thuis

achterstand oplopen. Dan heeft een kind soms op de opvang een extra zetje in de rug nodig om te komen tot ontwikkeling.

Theorie VVE

De ontwikkeling van kinderen wordt beschreven in doelen. Deze doelen zijn omschreven door de Stichting Leerplan Ontwikkeling en gaan van informatie halen uit woorden (taal) tot bijvoorbeeld respect krijgen voor cultureel erfgoed. De ontwikkelingsdoelen zijn omschreven op: <http://www.slo.nl/>

De Russische ontwikkelingspsycholoog Vygotskij maakt onderscheid tussen (a) het actuele ontwikkelingsniveau: dat wat een kind zelfstandig kan bereiken, en (b) de zone van de naaste ontwikkeling: dat wat een kind kan bereiken als hij hulp krijgt van een volwassene, of van een kind dat al verder is in zijn ontwikkeling.

In veel situaties komen de kinderen die tussen twee stappen inzitten eerst terecht in de 'zone van frustratie': ze ervaren dat zij iets niet kunnen. Als een volwassene een kind door middel van de juiste vragen of instructies aanmoedigt en prikkelt, dan

leert het kind een vaardigheid beheersen die hij zonder die hulp niet, of pas later, onder de knie zou krijgen. De volwassene brengt het kind naar 'de zone van de naaste ontwikkeling'. Dit wordt ook wel sociaal-constructivisme genoemd (Pedagogisch kader 0-4 jaar, 2009).

Voorbeeld: een kind van 3 jaar kan nog niet goed praten. De anderen kinderen en volwassenen begrijpen hem niet. Het kind kan hierdoor gefrustreerd raken. Wat het kind nodig heeft is een ondersteuning bij zijn taal-spraakontwikkeling, want alleen komt hij niet verder.

De professional (school, kinderopvang) heeft een brugfunctie en begeleidt bewust en doelgericht het kind naar de zone van de naaste ontwikkeling. Dit door de omgeving, begeleiding en activiteiten daarop af te stemmen.

VVE-methoden

3 Om in aanmerking te komen als erkende VVE aanbieder (om zo bijvoorbeeld subsidie te krijgen), moeten ondernemers werken met een VVE methode. Dat betekent: een methodische en systematische (dus een programma) ontwikkelingsstimulering van vier ontwikkelingsgebieden. Dit zijn: taal, sociaal-emotioneel, rekenen en de motoriek. Het is daarbij het meest voor de hand liggend om gebruik te maken van een van de acht door het NJI (Nederlands Jeugdinstuut) erkende VVE methoden. Het is belangrijk daarbij bewust voor een bepaalde methode te kiezen: de een laat meer ruimte voor eigen invulling dan de ander. De eerste wordt 'professional gestuurd' genoemd, programma's die een strakker schema hanteren 'programma gestuurd'. Voorbeelden zijn respectievelijk Startblokken en Piramide. Uit eerder genoemde enquête onder ondernemers in agrarische kinderopvang blijkt dat agrarisch ondernemers over het algemeen kindvolgend willen werken. Opmerkingen zoals 'het kind moet al zoveel' en 'ieder kind moet op eigen tempo zich

kunnen ontwikkelen' werden meerdere keren genoemd. Daarnaast vindt de agrarische ondernemer natuurbeleving belangrijk bij ontwikkelingsstimulering.

Adviseur Marga Salakory: "Maar kindvolgend werken en VVE hoeven elkaar niet in de weg te staan. VVE is in de basis kindvolgend werken: de pedagogisch medewerker haalt gegevens op, om daarna de juiste interventie te doen om de ontwikkeling te stimuleren als dat nodig blijkt te zijn. Natuurbeleving kan men ook op methodische wijze aanbieden. Daarvoor kan men gebruik maken van bestaande VVE-programma's: professional-gestuurde programma's zijn hier uitermate geschikt voor, maar programma-gestuurde methodes kunnen er ook op worden aangepast.

Het voordeel van een programma-gestuurde methode is dat bij wisselingen van pedagogisch medewerkers de continuïteit van VVE wordt geborgd door een programma. Bij professional gestuurde methoden bedenkt de professional de activiteiten bij de thema's. Tussen deze uitersten heb je programma's die wel uitgeschreven activiteiten hebben, maar waarvan de volgorde wordt bepaald

door de professional en waarin ook ruimte is voor eigen inbreng. Zoals Uk en Puk", aldus Salakory.

De wet laat wel ruimte voor een eigen gemaakt programma, 'beredeneerd aanbod' genoemd. Maar omdat gemeenten en inspecteurs voorkeur hebben voor NJI erkende programma's, raden deskundigen het niet aan. "De kans is groot dat er dan geen subsidie wordt verstrekt, en een eigen programma ontwikkelen vraagt sowieso veel van een organisatie en haar medewerkers", aldus Yvette Vervoort van het Landelijk Steunpunt Brede Scholen.

Praktijk

In de praktijk kiezen pedagogisch medewerkers met de VVE methode in het hoofd hun activiteitenaanbod. Dit doen ze op basis van de ontwikkelingsbehoeften van kinderen.

Medewerkers halen hiervoor informatie uit observaties en gesprekken met ouders, en vertalen deze ontwikkelingsbehoeften (doelen) om daar het juiste activiteitenaanbod (in een stimulerende omgeving) bij te zoeken. Ondernemers in agrarische kinderopvang maken hierbij vaak

dankbaar gebruik van planten en dieren op hun boerderij.

Tijdens de activiteiten kijken pedagogisch medewerkers of het kind inderdaad voldoende aangeboden krijgt om de volgende stap te maken in zijn ontwikkeling. Vaak is herhaling van de activiteit nodig. De activiteiten die door VVE-programma's zijn ontwikkeld, zijn gericht op spel omdat dit nu eenmaal dé manier is van jonge kinderen om zich te ontwikkelen.

Aanvullend aan integrale programma's zoals hierboven omschreven, kunnen gemeenten ook programma's inzetten ter bevordering van de ontwikkeling van één ontwikkelingsdomein (bijvoorbeeld taal of rekenen), of programma's voor ouders om de ontwikkeling van hun kind of hun betrokkenheid bij de voor- en vroegschoolse educatie te stimuleren. Deze programma's kunnen in de kinderopvang, peuterspeelzaal of thuis worden uitgevoerd.

Overzicht voorwaarden VVE methoden:

- Ze hebben een duidelijke methodiek en structuur.
- Het is geschikt voor tweejarigen en loopt door tot groep twee van de basisschool. Deze zogenoemde doorgaande lijn vereist in elk geval een overdracht van kindgegevens, de vorm hiervan wordt bepaald door betrokken partners, zoals de gemeente. Vaak wordt dit afgesproken in het LEA (Lokaal Educatieve Agenda).
- De kinderen worden intensief begeleid tijdens vier dagdelen.
- Het wordt aangeboden in een voorschoolse instelling of een basisschool.
- Er wordt veel aandacht besteed aan de taalontwikkeling, door veel interactie tussen leidsters/leerkrachten en de kinderen.
- Het wordt uitgevoerd door gekwalificeerd personeel (opleiding in het werken met het programma).
- Een goede ouderbetrokkenheid kan de effectiviteit van een programma aanzienlijk verhogen.
- Alle VVE methodes werken met

een planning, worden doelgericht aangeboden en hebben een registratiesysteem.

Officiële informatie over VVE en een overzicht van erkende VVE methodes: <http://www.nji.nl/Voor--en-vroegschoolse-educatie-%28vve%29-Praktijk-Erkende-interventies>

Verdere eisen aan VVE

Om te voldoen aan de eisen van VVE, moet een kindcentrum aan bepaalde extra eisen voldoen.

Naast het uitvoeren van een VVE programma, moeten de pedagogisch medewerkers (naast een opleiding van minimaal MBO niveau 3-4) ook gecertificeerd zijn voor de VVE-methode die op de betreffende locatie wordt gebruikt. Ondernemers die zelf op een groep staan, moeten ook aan deze eis voldoen. De locatie moet qua inrichting en materiaal kinderen uitdagen. Tenslotte moeten kinderen die voor VVE in aanmerking komen minimaal 4 dagdelen van 2,5 uur of tien uur per week deelnemen aan het VVE-programma.

Verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheid van de voorschoolse educatie ligt bij gemeenten, van vroegschoolse educatie bij scholen (schoolbesturen). De gemeente bepaalt de doelgroep, het CJG oftewel het vroegere consultatiebureau doet de verwijzing. VVE valt onder verantwoordelijkheid van Ministerie van OCW, de gemeente

(GGD) houdt toezicht evenals de onderwijsinspecteur.

VVE in de agrarische kinderopvang

4 Uit de eerder genoemde enquête blijkt dat 11 van de 31 ondernemers kinderen uit de VVE- doelgroep hebben. Maar nog meer ondernemers zijn al met VVE bezig: zestien van de 31 ondernemers zeggen aan VVE te doen. Zeven van hen doen dat ook officieel, met een erkende methode. De anderen negen geven er op eigen manier invulling aan, maar doen het daarmee niet officieel/gesubsidieerd.

Slechts in vijf gemeentes (betreft de enquête) is er algemeen VVE beleid (gemeentebreed uitgezet met subsidie), andere ondernemers doen het uit eigen beweging. De ondernemers die niet met VVE werken, doen het vaak uit principe niet. "Wij bieden opvang, geen scholing". En: "Ik ben erop tegen dat kinderen al zo jong dingen moeten." Werken met dagstructuren, een onderdeel van VVE, doet echter wel 22 van de 31 ondernemers.

Speelplezier

Dat VVE ten koste gaat van het speelplezier is volgens adviseur Marga Salakory een misverstand. "Aan VVE worden weliswaar eisen gesteld, maar alle VVE-programma's gaan uit van spelenderwijs ontwikkelen. Eén van de eisen is methodisch werken. De ondernemer bepaalt echter zelf welke methode wordt toegepast en afhankelijk van de gekozen methode vult een pedagogisch medewerker die verder in. Kinderen leren nu eenmaal meer als ze –aansluitend op hun ontwikkelingslijn- de juiste dingen aangereikt krijgen, de juiste uitdagingen vinden." Dat is voor iedere leeftijd anders, maar het kan gaan om dezelfde activiteiten. "Je kunt bij het konijnen voeren kinderen van iedere leeftijd wel iets leren: je kunt aaien, je kunt benoemen, je kunt waarom vragen stellen, het heeft allemaal een bepaald effect."

Ontwikkelingsstimulering

Alle ondernemers doen al aan ontwikkelingsstimulering, zo blijkt ook uit de enquête. Dit doen ze in een omgeving waar natuurbeleving de nadruk heeft. Wanneer de activiteiten op gestructureerde en samenhangende wijze worden aangeboden

met oog op de brugfunctie naar de zone van naaste ontwikkeling, lijkt het al op VVE. Om het officieel erkend te krijgen, is het handig gebruik te maken van een bestaand programma.

Daarbij moeten de vier ontwikkelingsgebieden in ogenschouw worden genomen. Van de vier ontwikkelingsdoelen blijkt de sociaal emotionele ontwikkeling het meest in het vizier te staan. Zo denkt 80 procent bij buitenspelen aan sociaal emotionele ontwikkeling, 68 procent aan motorische ontwikkeling, 61 procent aan taal en 42 aan rekenen.

Adviseur Marga Salakory: "Bij de buitenactiviteiten liggen juist ook kansen voor de professional om de taalontwikkeling van kinderen te stimuleren. Het is simpel: leg uit wat je doet, wijs dieren en planten aan en benoem ze. Dit geldt ook voor de rekenontwikkeling. Hoeveel plakken hooi zitten er in een baal? Hoeveel paarden kun je daarmee voeren?"

Doorgaande lijn

De 'doorgaande lijn' is een onderdeel van VVE (Wet OKE). Bij doorgaande lijnen gaat het om een ononderbroken ontwikkelingsgang van kinderen. Het gaat in dit geval om een doorgaande lijn van voorschoolse educatie (in de kinderdagverblijven) naar vroegschoolse educatie (in groep 1 en 2). Er zijn heel veel manieren om een doorgaande lijn te realiseren: hetzelfde programma volgen, een kindvolgsysteem gebruiken op de opvang en dit doorgeven of bijvoorbeeld een mondelinge of schriftelijke overdracht doen.

Negentig procent van de 31 geënquêteerde ondernemers gebruiken een kindvolgsysteem en doen een overdracht naar de basisschool, waardoor een samenwerking ontstaat met de basisschool en de doorgaande lijn wordt gecreëerd.

VAK en VVE

De Verenigde Agrarische Kinderopvang is een verband van 60 ondernemers, die speciaal voor kinderopvang op de boerderij een visie heeft ontwikkeld. Vanuit die visie wordt gewerkt met een bepaalde

structuur en activiteiten. Spelend leren staat daarbij voorop, en er is aandacht voor alle ontwikkelingsgebieden. Toch mag werken vanuit de VAK Visie niet als VVE worden gezien, omdat de verschillende ontwikkelingsgebieden niet systematisch aan bod komen.

Bij VVE wordt er met thema's gewerkt, waarbinnen steeds alle ontwikkelingsgebieden aan bod komen en worden bijgehouden. Salakory: "Als alle losse elementen van de VAK Visie worden samengevoegd tot een systeem of (bestaande) methode waarin doelgerichte ontwikkelingsstimulering het uitgangspunt is, zou deze werkwijze ontwikkeld kunnen worden tot VVE programma. Hierbij moet ik wel opmerken dat gemeenten voorkeur hebben voor een NJI- erkend VVE programma en dit zelfs afdwingen. Gemeenten weten dan dat aan alle eisen wordt voldaan. Het is dus handiger om er een bestaande methode onder te leggen." De agrarische ondernemers uit de enquête willen hun eigen binnen- en buitenactiviteiten terug zien in VVE.

Salakory: "Die mogelijkheid bestaat. De bestaande VVE programma's zijn ontwikkeld om systematisch en methodisch de ontwikkeling te stimuleren. De methode bestaat weliswaar uit een didactische opbouw, die men moet volgen, maar de professional heeft binnen dat kader de vrijheid om naast de voorgeschreven activiteiten ook zelf activiteiten te ontplooiën, bijvoorbeeld buiten in de tuin of in de stal met de dieren."

Belangrijk aandachtspunt bij VVE is dat men systematisch en doelgericht blijft werken. Dat verschilt met de werkwijze van de meeste ondernemers. Uit de enquête blijkt wel dat iedere agrarische ondernemer werkt met een dagstructuur, ontwikkelingsgerichte activiteiten, en ook gerichte (thema)hoeken met ontwikkelingsmateriaal aanbiedt. "Maar ze worden niet systematisch ingezet. In een bestaande VVE-methode zijn de activiteiten verwerkt tot één samenhangend geheel en dragen zo aantoonbaar bij aan doelgerichte ontwikkelingsstimulering op achterstandsgebieden", aldus Salakory.

Kortom:

- *Werken met VVE zorgt voor doorgaande lijn voor kinderen en kan aansluiten op gemeentelijk beleid (subsidies).*
- *Hiervoor is werken met een NJI erkende VVE methode vereist, of een 'beredeneerd aanbod', maar dat laatste heeft heel wat voeten in aarde.*
- *Het aanbod op basis van de uitgangspunten van de VAK Visie is een basis, maar elementen moeten nog methodisch en systematisch worden opgebouwd en er moet nog een programma onder worden gelegd.*
- *Kies bewust voor een VVE methode: past het bij jou als ondernemer? Bij VAK Visie passen professional gestuurde programma's het best, maar ook programmagestuurde methodes met eigen activiteiten kunnen goed passen. Kies vooral ook een plannings- en registratiesysteem dat bij de dagstructuur past.*
- *Het is verstandig om jezelf en je personeel op te leiden en daarbij de praktijk goed op het netvlies houden.*

'Het werken met Uk en Puk is echt een verrijking'

In de gemeente Tubbergen, waar Geesteren onder valt, werken alle kinderopvangorganisaties met de VVE methode Uk en Puk. De gemeente betaalt een klein deel mee in de opleidingskosten en vergoedt ouders van kinderen met een achterstand extra kinderopvanguren.

Uk en Puk houdt in dat een pop, Puk, avonturen meemaakt die kinderen ook gaan beleven. Hij heeft bijvoorbeeld nieuwe schoenen of hij is verkouden. Puk is een vriendje bij wie kinderen zich veilig voelen. Er is aandacht voor alle vier ontwikkelingsgebieden: taal-spraakontwikkeling, motorische ontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling en beginnende rekenprikkels.

"Belangrijk voor de kinderen is dat het vooral spelen is en beslist niet een lesje leren. Door met deze methode te werken zijn pedagogisch medewerkers veel bewuster geworden waarom ze bepaalde handelingen doen en welk ontwikkelingsgebied er wordt gestimuleerd. Het mooiste hiervan is dat we merken dat we bij veel activiteiten de echte boerderij en het 'buiten' kunnen betrekken, zodat kinderen nog meer kunnen ervaren en daardoor beleven, waardoor woorden meer inhoud krijgen. Voorbeeld: op dit moment is het thema 'eet smakelijk'. Als activiteit gaan we chocolademelk maken. We gaan dan eerst met de kinderen de stal in waar een koe met de hand gemolken wordt. Daarna gaan we de melk koken en mogen de kinderen er zelf chocolademelk van maken."

Irma Lohuis, kinderopvang De Boerderij

Spelend leren

"Kinderen leren door te spelen allerlei nieuwe vaardigheden. Hoewel het voor de kinderen heel vrijblijvend overkomt, weten de pedagogisch medewerkers waarom we iets aanbieden. Wanneer een kind een VVE indicatie heeft, weten we om welk ontwikkelingsgebied het gaat. We maken een handelingsplan en delen dat met ouders en eventuele meewerkende professionals zoals logopedisten. We evalueren dat iedere drie maanden. Kinderen blijven spelen, wij zorgen dat ze zich beter kunnen ontplooien.

Bovendien sluit de methode Uk & Puk heel goed aan op de leermethode Schatkist/Onderbouwd, dat door de basisscholen in de gemeente Tubbergen wordt gebruikt, zodat onze peuters straks in een doorgaande lijn veilig en vertrouwd de overgang naar de basisschool kunnen maken."

De Boerderij werkt nu twee jaar met Uk en Puk en heeft alle leidsters twee jaar lang op cursus gestuurd. "Het is ook heel goed voor mensen die al lang in dienst zijn, die worden weer geprikkeld. De samenwerking met de basisscholen in de gemeente verloopt via het gemeentelijk overleg van de Tubbergse Onderwijs Federatie en de Jeugd gezondheidszorg op beleidsniveau en twee keer per jaar buigen de pedagogisch medewerkers en de leerkrachten van de onderbouw zich samen over een onderwerp tijdens een thema bijeenkomst. Irma: "Je wisselt zo ervaringen uit en je leert altijd van elkaar." Behalve aan VVE doet Irma ook aan warme overdracht. "Als er niets bijzonders is, gebeurt dat door middel van een formulier. Als er wel iets bijzonders is, trekken we eerder aan de bel en laten we de Intern Begeleider van de basisschool alvast meekijken en meedenken welke school de beste is voor het kind. Ook is er dan altijd een gesprek. Pas hebben we zelfs een zorgplan geschreven voor een vierjarige, zodat hij meteen bij de start op school een IB-er had en nu gaat het vanaf het allereerste begin al goed. Doe je niet aan overdracht, dan kan een kind zomaar een half jaar ronddobberen voor hij aan de hand wordt genomen."

Overdracht naar de basisschool

5 Wanneer kinderen vier worden en naar school gaan, helpt het hen als de opvang waar het kind vaak al jaren naar toe ging, hierin begeleidt. Zo kan er soms gezorgd worden voor een overgang van twee kinderen tegelijk, zodat ze steun aan elkaar hebben. Er kan van tevoren over school gepraat worden en schooltje worden gespeeld.

Ook geven veel ondernemers hun observaties over een kind mee op papier. Wanneer er VVE wordt aangeboden, tekenen de ouders er al bij de aanmelding bij het kinderdagverblijf voor dat het overdrachtformulier wordt doorgestuurd. Dit is een vereiste van VVE. In alle andere situaties heeft de wijze waarop overdracht plaatsvindt te maken met gemeentelijke afspraken. Dit spreken scholen opvangorganisaties veelal af in het Lokaal Educatieve Agenda overleg. Daarin wordt overigens ook voor VVE geïndiceerde kinderen de precieze overdrachtsvorm bepaald, want in de praktijk is het vaak meer dan een papieren overdracht. Gemeentelijke afspraken daarover zijn bindend.

De overdracht gaat dus soms rechtstreeks, maar vaak ook via de ouders. Die kunnen

er ook voor kiezen de observaties niet mee te geven, hoewel dat maar weinig voorkomt omdat scholen er ook op gebrand zijn informatie te ontvangen.

Wanneer er zorgen zijn omtrent bepaalde kinderen, kiezen de meeste ondernemers voor een warme overdracht: dan vindt er een gesprek plaats. Dit is soms vlak voor de overgang naar school, en soms al een tijdje van tevoren als de schoolkeuze bepaald moet worden. Ook zijn er gemeentes waar kinderopvangorganisaties en scholen regulier overleg hebben om kinderen met bepaalde problemen samen te helpen.

De manier van overdracht is typisch een gebeuren waarin de keus niet alleen aan de ondernemer is: het kost de school ook tijd. Soms willen ondernemers altijd een warme overdracht, maar hebben de scholen hiervoor geen capaciteit, en soms is het ook andersom, vooral wanneer kinderen naar verschillende scholen gaan die mogelijk ook niet in de buurt liggen.

‘Samenwerken is helaas nog vooral eenrichtingsverkeer’

Stel je als ondernemer dienstbaar op als je de samenwerking met een school zoekt. Jij hebt hen vaak harder nodig dan zij jou. Ook al kan jouw aanbod hen ook verrijken en spreek je als agrarisch ondernemer zeker een doelgroep aan, voor geen enkele school geldt dat alle ouders voorstander zullen zijn van een agrarische opvang. Sowieso gaat maar een gedeelte van de kinderen naar een opvang. Je bedient dus altijd slechts een deeldoelgroep van de school. Blijf tegelijkertijd wel geloven in je eigen kracht en bewaak je grenzen. Ben je bereid een methode (als VVE) toe te passen of liever niet? En misschien komt de vraag mee te gaan doen in een Brede school/IKC, maar wil je wel verhuizen en hoe zit het met je zelfstandigheid?

BSO en samenwerken

6 Gaat een kind eenmaal naar school, dan blijft het vaak een of meer dagdelen per week bij de opvang komen voor Buitenschoolse Opvang (BSO). Soms is dat op een ander adres of bij een andere organisatie, vaak ook niet. In beide gevallen blijft communicatie tussen opvang en school belangrijk.

Het begint met praktische zaken als het vervoer: wanneer de school uitgaat, is de BSO ondernemer verantwoordelijk voor de kinderen. Vaak worden taxibedrijven ingezet met wie nauwe afspraken en meerjarige contracten lopen.

Het is wel belangrijk dat alle kinderen tegelijk mee kunnen. Strafwerk of een corvee beurt is dan geen optie. Andersom kan de ondernemer niet van de leerkracht verwachten dat die regelmatig met BSO kinderen blijft zitten door een foute planning.

Maar ook inhoudelijk kan het goed zijn te blijven overleggen. Wat maken de kinderen mee? Zijn er problemen? Twee zien meer dan een dus is regelmatig contact zeer gewenst. Dit overleg is soms zelf georganiseerd, soms zijn er gemeentelijke overlegvormen waar ondernemers in kinderopvang en

schoolbesturen elkaar regulier ontmoeten. Zoals de Lokaal Educatieve Agenda (LEA), wat in veel gemeenten georganiseerd wordt en in de praktijk vaak ook over opvang in basisschoolleeftijd gaat. Onderwerpen in LEA zijn onder andere

onderwijsachterstandenbeleid (VVE), huisvesting, brede scholen, combifuncties, zorg om leerlingen en passend onderwijs. Inhoudelijk kan het pedagogisch beleid van de BSO aansluiten bij dat van de school. Dat is echter niet volgens iedereen heel

belangrijk. "Wij doen juist iets anders", zegt Jan van Esch van kinderopvang Tierelier in Heukelom.

'Ik heb mijn eigen aanpak, maar wel veel contact met de scholen'

Jan en Ingrid van Esch zitten met hun agrarische kinderdagopvang en BSO Tierelier in Heukelom, vlakbij Tilburg maar in de gemeente Oisterwijk. Ze hebben 36 0-4 plaatsen en 90 BSO plekken, waarvan er respectievelijk 36 en 70 gevuld zijn. Er werken 30 parttimers. De BSO kinderen komen van 15 scholen uit de gemeentes Oisterwijk en Tilburg. Een taxibedrijf doet het vervoer.

Samenwerken gebeurt in de vorm van regulier overleg dat wordt georganiseerd door de gemeente Oisterwijk tussen scholen, GGD (CJG) en kinderopvang organisaties. Het zogenaamde Klavertje Vier overleg. Jan: "Hier houden we elkaar op de hoogte van gedrag van kinderen of moeilijke thuissituaties. VVE zit niet in ons pakket. Wanneer een kind daarvoor in aanmerking komt, laten we de keus aan de ouders waar ze met hun kind heen willen. Het blijft welkom bij ons."

Wat betreft overdracht geven de pedagogisch medewerkers aan de ouders van de kinderen een formulier mee wanneer hun kind vier wordt. Jan: "Zij mogen zelf bepalen wat ze ermee doen. Ik kan me in beide gevallen vinden: het kan voor een leerkracht handig zijn te weten wat voor achtergrond een kind heeft, anderzijds ontnem je het kind de kans op een blanco start. Hij komt meteen met een stempel binnen. Bovendien heb ik zeer mijn twijfel of observaties van een kind dat buiten speelt, iets zeggen over hoe een kind in de schoolbanken is."

Verder heeft Jan met de scholen eens per jaar overleg over de logistiek: waar zijn de kinderen als ze worden gehaald, wat zijn de schooltijden? "Dat vinden scholen heel normaal, want 50 procent van de kinderen gaat een of meer dagdelen naar de BSO."

De planning en logistiek wordt uiteraard ook met de ouders besproken. Wanneer kinderen niet komen, wordt dat door de ouders via een online planningssysteem doorgegeven zodat het vervoer daarop kan worden aangepast.

Is het niet spannend verantwoordelijk te zijn voor kinderen die in taxibusjes zitten? "Nee, het taxibedrijf doet het al jaren. Het kan anders ook niet: we kunnen niet met eigen busjes gaan rijden, dat wordt veel te kostbaar. Over het algemeen gaat de overdracht ook heel goed en gemoedelijk. Slechts een keer dacht een leerkracht te moeten zeggen dat ze om half vier stopt met verantwoordelijk zijn, terwijl het busje niet altijd precies op tijd is. Maar dat is na een gesprek met de directie weer teruggedraaid."

Inhoudelijk past Tierelier de programma's bewust niet aan op de school: "Kinderen zijn hier juist om niet met school bezig te hoeven zijn. We bieden iets anders." Jan kan daar uren over vertellen. Het terrein spreekt boekdelen: er liggen omgevallen bomen, er staat een wilgenbosje in opbouw, een zandheuvel is over rioolbuizen aangelegd waar een waterstroom weer overheen vloeit. En erachter liggen houtpallets waarmee wordt getimmerd. Mét roestige spijkers.

Jan en Ingrid van Esch, Tierelier

"Ik ben van mening dat je kinderen veilig laat opgroeien door ze spelenderwijs om te leren gaan met gevaren. Als een kind zich nooit ergens aan stoot, omdat alles is afgedekt, leert hij niet om op te letten. Zo is er ook een vijver. Ouders vinden dat soms eng, maar kinderen gaan niet zomaar het water in, vooral niet bij een flauw verloop. En als ze in een boom klimmen, dan zijn ze er ook aan toe. Het is mooi om te zien hoe snel kinderen leren. Een kind van 2 was hier net nieuw en klom op de heuvel. Daarna rende hij naar beneden. Halverwege merkte hij dat zijn lijf zijn benen niet bij kon houden, toen draaide hij om en ging achterstevoren. We letten bij nieuwkomers altijd goed op, maar kinderen die hier op de opvang hebben gezeten, kunnen zonder problemen door naar de BSO."

De kinderen komen van veel verschillende scholen. Jan gaat niet langs scholen om te werven, hij laat het contact altijd eerst via enthousiaste ouders gaan. "Ik houd er niet van zelf te vertellen hoe goed we zijn, dat moeten anderen maar doen. En dat gebeurt ook. Als er genoeg ouders enthousiast zijn, gaan we voorzichtig aan de relatie met de school bouwen. We gaan eens in gesprek en kijken naar de mogelijkheden. Die worden vooral beperkt door de logistiek: een school moet niet te ver van ons af liggen en er moeten genoeg kinderen zijn, anders lukt het niet qua kosten."

De hele organisatie, ook het personeelsbeleid, ligt bij Jan en Ingrid. Ze hebben de taken wel wat verdeeld, maar kiezen bewust voor deze korte lijntjes. "We willen graag rechtstreeks kunnen communiceren met het personeel."

Op de maandag van dit interview is er ook een sollicitante. "Gelukkig zijn er genoeg mensen die willen komen werken. Vooral vrouwen, en een enkele man. Tierelier spreekt hen aan, al vinden sommigen het ook wel spannend", zegt Jan. Zelfs HBO-ers komen af op een paar uur bijverdienden volgens de kinderopvang CAO, wat geen vetpot is.

De groepsleiders zijn tijdens het interview allemaal fanatiek bezig: met een opdrachtenspeurtocht, een ballontrapwedstrijd, voetbal en het bouwen van een heg met takken. De kinderen doen grotendeels mee, al vinden sommigen het ook heerlijk om gewoon even in hun eentje op een hek te zitten. "Ook dat is belangrijk. Gewoon even niets moeten", besluit Jan.

Brede school/integraal kindcentrum

7 Veel gemeenten hebben de wens om scholen en verschillende andere kindervoorzieningen te bundelen. Dit wordt ook door de overheid gesteund. Het idee erachter is dat kinderen meer leren als leerdoelen van school ook een plek krijgen in de BSO. "Woorden leren gaat bijvoorbeeld makkelijker als je het tijdens het koken doet, dan in de schoolbank", zegt Yvette Vervoort van het landelijk Steunpunt Brede Scholen. Een andere reden van het bundelen van voorzieningen is een praktische: als beide ouders werken is het gemakkelijk wanneer school en kinderopvang samen de dagprogramma's organiseren.

Het bundelen van voorzieningen kan op verschillende manieren. Een concentratie op één locatie is uit praktisch oogpunt vaak een eerste streven. Maar op één locatie zitten, wil nog niet zeggen dat school en kinderopvang één organisatie zijn. Een brede school blijft uit meerdere organisaties bestaan. Een zogenaamd integraal kindcentrum (IKC) is wel één organisatie, althans, dat is daar het streven.

Het vormen van een IKC wordt door fiscale omstandigheden en regelgeving belemmerd. Je hebt bijvoorbeeld twee

financieringsstromen: privaat (kinderopvang) en publiek (school/educatie). Deze geldstromen kun je niet mengen. Je hebt ook te maken met bijvoorbeeld verschillende cao's en huisvestingseisen. Vandaar dat de meeste samenwerkingsvormen een brede school vorm hebben, die uit meerdere organisaties blijft bestaan. Samenwerkingsverbanden die zich wel IKC noemen, zien er wel uit als één organisatie met één inschrijvingsformulier en een aanspreekpunt, maar achter de schermen is de verantwoordelijkheid verspreid over de 'moeder'-organisaties.

Vanuit de brede school en het IKC gaat er een gebundeld aanbod naar ouders. Dit betreft school en opvang (BSO) en soms ook nog muziek-, sport- en culturele activiteiten via verenigingen. Ze overleggen meestal over het al dan niet gezamenlijk gebruik van ruimtes. De verantwoordelijkheid over de kinderen is over de verschillende aanbieders verdeeld.

Brede scholen/integraal kindcentra en agrarische kinderopvang

8 Of de opkomst van de brede scholen en IKC's een trend is waar ondernemers iets mee moeten, is de vraag. Uit de enquête blijkt dat ondernemers in agrarische kinderopvang vaak wel het idee hebben dat ze erop in moeten spelen. "Het is de toekomst waar we mee te maken hebben", schrijft een ondernemer. "We moeten er iets mee", schrijft een ander. Van de 31 ondernemers zeggen zeven dat ze iets met de brede school gaan doen, negen ondernemers zijn dit niet van plan en vijftien weten het nog niet.

In hoeverre het 'iets met de brede school doen' meer moet betekenen dan dat er intensief contact is tussen school en opvang, is de vraag. "Agrarisch ondernemers hebben meer te bieden dan reguliere kinderopvang, juist vanwege hun locatie op de boerderij. Bijna de hele opvang is 'grijs'; alles lijkt op elkaar. Blijf je onderscheiden, dan behoud je je plek in de markt. Dat blijkt ook uit de cijfers: het animo voor agrarische kinderopvang neemt nauwelijks af", aldus Vervoort.

Wat aantallen betreft valt het Vervoort nog mee. "We zijn al tien jaar bezig met brede scholen, maar van de ruim 7.000

basisscholen in Nederland zijn er nog maar 1700 brede scholen en voor zover bekend 35-50 IKC's. Wel is het zo dat in krimpgebieden het samenwerken in een brede school of IKC als kans gezien wordt om de voorzieningen te kunnen laten voortbestaan, maar ik denk niet dat de ontwikkelingen heel snel zullen gaan", zegt Vervoort.

Wel is zij van mening dat een opvang in het schoolgebouw een stevige concurrentie kan betekenen. "Ouders hebben een massief vertrouwen in het onderwijs. Dit vertrouwen straalt af op de kinderopvang als die in het schoolgebouw is gehuisvest."

De gemeente Bronckhorst is een voorbeeld van een gemeente die een IKC wil. De gemeente denkt dat door de bevolkingskrimp de kwaliteit van kindvoorzieningen onder druk komt te staan en zet daarom in op een IKC op één locatie, waarin zowel school, kinderopvang als buitenschoolse opvang (BSO) is gehuisvest.

'Weet wat je wilt'

In de ontwikkelingen van brede school- of IKC-vorming staat de samenwerking tussen kinderdagopvang en basisscholen prominent in de plannen. Als dit soort ontwikkelingen op de agrarisch kinderopvangondernemer af komen, dan is het belangrijk dat je als ondernemer weet wat je wilt.

Dit kan kansen bieden, maar ook een bedreiging vormen voor andere kinderopvang. In de gemeente Bronckhorst zit ook een agrarische kinderopvang, die er veel concurrentie van verwacht.

Anton IJsseldijk van de bewuste agrarische kinderopvang in Bronckhorst is wel gevraagd de kinderopvang in het integraal kindcentrum te verzorgen, maar heeft 'nee' gezegd. "Ik wil mijn zelfstandigheid niet opgeven en ik denk dat ik als agrarische kinderdagopvang meer te bieden heb dan als kinderopvang in een schoolgebouw. Ik geloof in de visie van de VAK en alles wat daar bij hoort, dus met buiten spelen en met planten en dieren werken."

Wat ondernemers sowieso kunnen doen, is volgens Vervoort het aansluiten op schoolprogramma's. "Leg het pedagogische beleid van de opvang en het educatieve beleid van de school eens naast elkaar en onderstreep gemeenschappelijke woorden.

Zijn het er veel, dan is intensieve samenwerking kansrijk. Misschien kun je zelfs komen tot een gezamenlijk aanbod. Zijn er weinig overeenkomsten, vraag je dan af in hoeverre je de samenwerking wilt invullen. Wil je dat niet, dan is er nog niet meteen een man overboord. Er zijn ook pedagogen en ouders die denken dat school en BSO juist heel verschillend moeten zijn."

Naast het laten aansluiten van beleid van BSO-pedagogiek en schooleducatief beleid, kunnen ook voor- en vroegschoolse educatieprogramma's op de schoolprogramma's worden afgestemd, kan er 'warme overdracht' plaatsvinden, en goed contact worden gelegd tussen pedagogisch medewerkers en leerkrachten. Alles draagt bij aan een betere aansluiting op het onderwijs, al dan niet onder de vlag van de brede school/het IKC.

Stappenplan voor samenwerking

9 Voor je als ondernemer aan een intensieve samenwerking met een school begint, is het goed je af te vragen:

1. *Wat voor relaties heb je nu met scholen in jouw omgeving?*
2. *Wat zijn de ontwikkelingen in de regio die invloed hebben op je bedrijfsvoering, en dus op een eventuele samenwerking?*
3. *Wat voor soort samenwerking zoek je? Wat verwacht je ervan?*
4. *Met wie?*
5. *Wat heb je daarvoor nodig?*
6. *Communicatie: de boer op!*

Het volgende denkstappenplan kan jou als ondernemer helpen deze vragen te beantwoorden.

Stap 1: Breng huidige relaties in kaart. Hierbij horen vragen als:

- Welke scholen zitten er bij jou in de buurt? (Kijk naar een cirkel rondom het bedrijf, van de reistijd die ouders er maximaal voor over hebben om kinderen te halen/brengen of waarvoor nog een taxibusje kan rijden – een maximum van 25 euro voor 7 kinderen is dan reëel). Welke visie hebben de scholen? Wat zijn hun plannen qua beleid, bijvoorbeeld op het gebied van buitenschoolse opvang?
- Welke overige kinderopvanglocaties zijn er in de omgeving (mogelijke concurrenten)? Wat doen zij? Vanuit welke visie werken zij en wat zijn hun toekomstplannen?
- Welke peuterspeelzalen zijn er, wat zijn hun toekomstplannen?
- Hoe sta ik in het geheel? Wat maakt mijn aanbod uniek?

Tip: *Als hulpmiddel bij stap 1 en 2 kan het schema op pagina 32 van de brochure *Communiceren met uw omgeving* worden gebruikt (<http://edepot.wur.nl/168965>). Daarmee krijgt de ondernemer zicht op potentiële partners en eventuele tegenstand. Het is ook raadzaam de hele brochure door te nemen, vooral als je uitbreidingsplannen hebt.*

Stap 2: Breng de potenties en ontwikkelingen in de regio in kaart. Hierbij horen vragen als:

Deze hebben invloed op je eigen strategie en mogelijke samenwerkingspartners. Misschien zit je zonder samenwerking al heel vol en misschien is de samenwerking nodig voor je voortbestaan.

Hierbij horen vragen als:

- Wat zijn de plannen van de gemeente ten aanzien van kinderopvang?
- Wat is de bevolkingsopbouw in de omgeving?
- Wat is de prognose van het aantal geboortes in de gemeente?
- Komt er ergens een nieuwbouwwijk?
- Is er een school in de omgeving bezig met plannen voor een nieuw schoolgebouw?
- Wat zijn de gemiddelde inkomens van de huishoudens?
- Hoe is de werkgelegenheid in de omgeving?

Stap 3: Ga na wat voor samenwerking je zoekt.

- Wil je intensiever samenwerken op het gebied van overdracht, (pedagogisch) beleid, voor- en vroegschoolse educatie, logistiek en/of administratief? Waarom?

Stap 4: Maak een keuze met wie je wilt samenwerken.

Als je als ondernemer weet wat je visie is en een goed beeld hebt van huidige contacten en de potenties in de omgeving, en je bewust bent van eigen wensen ten aanzien van een samenwerking, dan kun je nagaan met welke basisscho(o)l(en) je op jouw manier (intensiever) wilt gaan samenwerken.

Hierbij horen vragen als:

- Wie deelt mijn visie op kinderopvang en bij wie sluit mijn aanbod het beste aan?
- Zitten er al kinderen van onze BSO op deze scholen? Kies een of meerdere basisscholen om intensiever mee te gaan samenwerken. Gebruik ook de informatie uit stap 1 in deze vraag.

Stap 5: Ga na wat ervoor nodig is.

En dan? Je weet met wie je wilt samenwerken en hoe. Wie en wat heb je daar voor nodig? Stel je als ondernemer de vragen of hetgeen je doet of wilt gaan doen extra uren voorbereiding vergt? Vraagt het extra opleiding voor medewerkers? Hoe kun je dit het beste organiseren en waaruit zou het gefinancierd kunnen worden?

Vaak behelst samenwerking in elk geval een goede overdracht van kinderen. Vragen die daarbij horen zijn: Ga je voor 'koude' overdracht door middel van een formulier of wil je 'warme' overdracht realiseren met een gesprek om zo tegelijk te investeren in de relatie? Hoe pak je dat aan? Als je een 'warme' overdracht wilt realiseren moet je (of een van je medewerkers) misschien investeren in een cursus gesprekstechniek. Gaat het qua voorbereiding alleen om het invullen van een overdrachtsformulier of wil je voor ieder kind een beschrijving van de ontwikkeling maken? Ga je gesprekken aan met zowel de leerkracht als de ouders? En hoe vaak? Let wel: het is goed te bedenken wat je zelf wilt, maar ook niet iedere school staat te springen om 'warme overdrachten'.

Stap 6: communicatie naar buiten: de boer op!

Stel je wilt intensiever samenwerken met scholen en maatschappelijke organisaties, weten de schoolbesturen dat al en weten ze al wat je kan? Zo nee, ga een gesprek aan. Bereid bijvoorbeeld een 'pitch' voor, waarin je helder maakt wat je te bieden hebt, waarom je wilt samenwerken, en welke win-win situatie volgens jou kan ontstaan uit de samenwerking. Geef aan hoe je de samenwerking ziet, maak bijvoorbeeld afspraken met de leerkracht. Vraag toestemming van ouders als het om informatieoverdracht gaat.

En hoe laat je je klanten weten op welke manier je met de basisschool samenwerkt? Zie hiervoor bijvoorbeeld ook de brochure Communiceren met uw omgeving (<http://edepot.wur.nl/168965>) en Sociale media en de verkoop van producten en diensten op een multifunctioneel bedrijf (<http://edepot.wur.nl/235650>)

Stappenplan bij bijzondere doelgroepen

Als jouw unieke aanbod bijvoorbeeld is dat je specifiek kinderen met gedragsproblemen een goede plek wilt en kunt geven, dan zijn in stap 1 de aanvullende vragen relevant als: 'Wat houdt het overheidsbeleid in ten aanzien van kinderen met opvallend gedrag voor de school waar je mee wilt samenwerken?' Veelal zullen scholen kinderen met een extra zorg weer zelf moeten opnemen. Dit zal leiden tot meer kinderen met een zorgvraag in reguliere klassen. Mogelijk kun je hier als ondernemer bij ondersteunen?

Adviseur Marga Salakory: "Er worden op scholen in gebieden met hoge concentratie VVE- kinderen (dus ook in de buitengebieden) soms zomerscholen aangeboden.

Tijdens zomervakantie krijgen kinderen van groep 7 en 8 dan een extra aanbod taal en rekenen. Soms gaat dat gepaard met buitenschoolse activiteiten, waar dan taal- en rekenopdrachten in verwerkt worden. Zoals vlotten of hutten bouwen of cultuur/schilderen etc. Ik zie hier ook kansen voor BSO op agrarische kinderopvang."

Aan stap 3 kunnen vragen worden toegevoegd als: 'Heb ik een specifiek programma nodig voor kinderen met een zorgvraag? Zijn activiteiten voor deze doelgroep al in mijn programma zijn ingebed en zo ja, hoe dan? Weten de schoolbesturen al wat ik kan en doe voor deze doelgroep? En kan ik via de school ouders bereiken met mijn aanbod? Zijn er financieringsmogelijkheden voor plaatsing van deze specifieke doelgroep op mijn agrarische kinderopvangbedrijf?' Deze vragen komen ook aan bod in het eerste deel van dit boek.

Colofon

© 2013 Wageningen, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO). Uitgave Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onderdeel van Wageningen UR. Deze brochure is tot stand gekomen door samenwerking tussen Wageningen UR, Verenigde Agrarische Kinderopvang, Netwerken Multifunctioneel Ondernemerschap, EduKien Training & Advies en Landelijk Steunpunt Brede Scholen. We bedanken alle ondernemers en experts die hebben bijgedragen aan deze brochure.

Deze brochure is het resultaat van een studie (BO-23.02-004-011) in het kader van de PPS 'Multifunctionele Landbouw' (TKI-AF-12027) en is financieel ondersteund door het ministerie van Economische Zaken.

Teksten: Tjitske Ypma

Redactie: Daniël de Jong, Judith Poelarends, Maureen Schoutsen

Vormgeving: Caroline Poelhekke Styling&Design

Agrarische kinderopvang

Over 'kinderopvang en zorg' en 'aansluiten op het onderwijs'

Van alle takken van multifunctionele landbouw is agrarische kinderopvang het meest geprofessionaliseerd. De sector is de kinderschoenen ontgroeid. In de periode van 2007-2011 is het aantal bedrijven dat aan agrarische kinderopvang doet vertienvoudigd. De agrarische kinderopvang lijkt zich nu te stabiliseren met ongeveer 120 bedrijven.

Nu breekt een nieuwe fase aan. Nieuwe ontwikkelingen in zorg en jeugdzorg én nieuwe vormen van onderwijs via voor- en vroegschoolse educatie en brede scholen beïnvloeden het toekomstperspectief van agrarische kinderopvang. Deze brochure probeert inzicht te geven in de veranderingen en de kansen die dit met zich meebrengt. Het eerste onderdeel van deze brochure gaat over 'kinderopvang en zorg' en het tweede deel over 'aansluiten op het onderwijs'.

